

Uit gevonden aantekeningen blijkt dat reeds voor 1525 een orgel in de kerk aanwezig was. Zo verrichtte de organist mr. Eymbert uit Elburg, die tevens als orgelmaker werkzaam was tussen de jaren 1517-1528 onderhoudswerkzaamheden aan de orgels van Hattem en Barneveld.

Op 26 december 1546 ontstond er een geschil tussen de 'Heilige Kerk van Barneveld' en een orgelmaker die voor zijn reparatiewerkzaamheden bij de afbetaling ook nog een koe zou ontvangen. Hoe dit afliep is niet bekend. Dit instrument heeft op dezelfde plaats gestaan als het tegenwoordige orgel: aan de zijde van de toren, tegen de westmuur van de grote middenbeuk. Het orgel werd in die tijd het 'Renessche-orgel' genoemd, wellicht naar de bouwer ervan. Mogelijk is het zelfs een verbastering van 'Renaissance' geweest. Vermoedelijk werd dit orgel eind zestiende eeuw verwijderd toen de reformatie in de regio doordrong. Sommige predikanten voeren heftig uit tegen het 'wereldse' orgelspel. Wel mochten organisten soms Psalmen spelen als de predikant van de stoel was... Zo heeft de kerk het ruim anderhalve eeuw zonder orgel moeten stellen.

In 1765 werd het huidige orgel met 1732 pijpen aan de kerk geschonken door de landdrost van de Veluwe, baron Lucas Willem van Essen, bewoner van de Schaffelaar en lidmaat van de hervormde gemeente. De reden was dat de dorpsgenoten zo naar een dergelijk instrument zouden verlangen. Het orgel had een barokke klank en kreeg één klavier.

Andries van Bolder uit Arnhem maakte zeer waarschijnlijk de hoofdkas van het orgel. Lange tijd werd aangenomen dat het orgel werd gebouwd door Andreas Johannes Paradijs. Deze orgelbouwer blijkt echter pas 14 jaar na oplevering van het orgel voor het eerst een stembeurt te hebben verricht. Daarom wordt nu aangenomen dat Johannes Werner (of Warner) de oorspronkelijke bouwer van het instrument is. Wellicht heeft hij samengewerkt met Paradijs. In 1766 had hij het orgel al in onderhoud. Vermoedelijk is in dat jaar ook het rugwerk al geplaatst. (Eerder werd

aangenomen dat dit pas in 1775 gebeurde.) Het orgel had daarmee 24 stemmen.

De eerste organist was Cornelis Sonneveld, benoemd in 1765 op een traktement van f 200,- per jaar. In 1795 werd hij opgevolgd door Aalbertus Melchior Romeijn. Deze blinde organist kreeg assistentie van Frederik Janssen als orgeltreder of -trapper. In 1809 werd Romeijn (46) 'dood op het orgel' aangetroffen.

Het orgel onderging vele malen restauraties en aanpassingen, o.a. door Meere (Utrecht), Holtgräve (Deventer) en Koppejan (Ederveen).

Ook kwamen er stemmen bij, waaronder zestienvoetsregisters op het hoofdwerk. In 1840 werd daartoe de orgelkas vergroot.

Oorspronkelijk lagen er vier spaanbalgen op een zolder in de toren. De trapinstallatie bevond zich onderin de toren, de huidige consistoriekamer. In 1899 werd door orgelmaker Schwarze de windvoorziening vervangen door een magazijnbalg, wat het trappen vergemakkelijkte.

Halverwege de twintigste eeuw voorzag men het orgel van een crescendo-inrichting met jaloezieën boven in het rugwerk.

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen orgeldeskundigen op bepaalde ingrepen terug. Bij restauraties werd voortaan het oorspronkelijke orgel meer in gedachten gehouden. De firma Leeftang restaureerde en breidde het orgel rond 1955 uit met een vrij pedaal, opgesteld in twee torens aan beide zijden van de hoofdwerkkas. Daarbij werd het Mozesbeeldje op de linker pedaaltoeren geplaatst. De crescendo-inrichting die nog niet zo lang daarvoor was geplaatst, werd weer verwijderd. Voor de windvoorziening werd een heel compact magazijnbalgje gemaakt. Hiermee werd een heel directe windtoevoer zonder fluctuaties gerealiseerd.

In 1983 kwam een volgende restauratie door Leeftang gereed, waarbij zo veel mogelijk de situatie van 1775 werd hersteld, met handhaving van het vrije pedaal. De kas van het hoofdwerk werd teruggebracht naar de oorspronkelijke maten.

In 2010 werd door orgelmaker Reil de windvoorziening hersteld naar de oude situatie, nu drie spaanbalgen sterk. Het orgel mocht weer 'ademen'. Dit kwam het klankkarakter van het orgel ten goede. In 2012 kreeg het orgel groot onderhoud, mechanieken werden opnieuw ingeregeld en evenals sommige pulpeten (leren zakjes) zonodig vervangen. Het orgel werd opnieuw geïntoneerd op de nieuwe windvoorziening.

Bronnen:

- artikelen uit de kerkbode
- artikelen uit de Barneveldse Krant
- bijdrage Victor Timmer (zie ook: Paradisiana. Enige onderzoekingen naar veronderstelde werkzaamheden van een Amsterdams orgelmaker. In: De Mixtuur nr. 36 en 37, nov. 1981 auteur: Timmer, V.; (1981)) - vervolgartikel nr. 43